
P r i k a z i i o s v r t i

Bijah stranac i primiste me

*Pustit ćeš sve što ljubljahu ti oči,
i to je prva strijela koja vreba
s luka kad netko u progonstvo kroči.
Kušat ćeš slani okus tuđeg hljeba,
i kako tvrd je put kad preko stuba
tuđih se penjat i slaziti treba.*

(Dante, *Raj XVII*, 55-60, prepjevao M. Kombol)

Ovim riječima Danteov šukundjed Cacciagvida predviđa prognanom pjesniku iz Firenze teškoće i probleme koji prate svakog prognanika koji je prisiljen napustiti ono "što mu oči ljubljahu": domovinu, obitelj, rodbinu, prijatelje, imovinu... U ovim Danteovim stihovima komentatori *Božanstvene komedije* otkrivali su jeku Senekinih riječi koje je ovaj davno sročio: "Život je svih smrtnika vrlo bijedan. No, posebice je bijedan život onih koji moraju kod stranaca spavati, jesti i piti." Gorko i bolno Danteovo iskustvo prototip je i uzorak onoga što danas proživljavamo kao svjetski fenomen: problem prisilno iseljenih prognanika, kao i svih onih koji su svojevolski i slobodno pošli u svijet, pa ih nazivamo migrantima i iseljenicima. Prema njima se Crkva trudila imati sluha i srca. Prihvaćala ih je i pružala im pomoć imajući u vidu Isusove riječi: "Bijah stranac i primiste me" (Mt 25,35).

Uvijek je kroz povijest bilo seljenja i preseljavanja. Ponekad su velike migracije uzrokovale društvene, socijalne i političke promjene, kao npr. velike seobe naroda u prvim stoljećima, ili pak iseljavanja u vrijeme otkrića i kolonizacije novih svjetova Amerike, Australije i Afrike u 18. i 19. stoljeću. Tada su se, naime, pokrenuli i preselili milijuni ljudi. U najnovije vrijeme moderna su sredstva priopćivanja

omogućila seljenja ljudi s različitim motivima. I Crkva je stoga počela voditi sustavnu brigu o tim ljudima. S tim je razlogom 19. ožujka 1970. godine utemeljeno Papinsko vijeće za duhovnu brigu o iseljenicima (*migrantima*) i seliocima. To je vijeće 3. svibnja 2004. objavilo posebnu instrukciju *Kristovom ljubavlju u susret iseljenicima (Erga migrantes caritas Christi)* koju potpisuje kard. Fumio Hamao, predsjednik, i mons. Agostino Marchetto, tajnik Vijeća. Instrukcija ima uvod, četiri poglavlja i zaključak, te pravni dodatak u svezi s ovlastima, pravima i obvezama pojedinih crkvenih tijela i ustanova.

Današnja izbjeglička drama

Dana 20. lipnja 2004. godine Međunarodno povjerenstvo Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) proslavio je brojnim manifestacijama u cijelom svijetu Dan izbjeglica pod motom: "Mjesto zvano kuća." Takav je naslov odabran s namjerom kako bi se istaknulo važnost "doma", te pomoglo svima koji se žele vratiti kući, da im se to omogući s dostojanstvom i sigurnošću. A onima pak koji se ne mogu i ne žele vratiti svojim kućama, neka se pomogne integrirati ih u mjesta gdje se nalaze ili pak tamo gdje se doseljavaju.

Prema podacima UNHCR-a koncem 2003. godine broj izbjeglica u druge države, ne računajući bjegunce unutar vlastite zemlje, popeo se na 17.100.000. No, kad se uspoređi koliko je izbjeglih bilo prethodnih godina, može se reći kako je u 2003. taj broj smanjen za 18 posto. I to je najniži broj u zadnjih nekoliko godina. Tome je pridonijela i međunarodna zajednica, koja je za one koji su iskorijenjeni iz svoje grude, kušala naći prikladno rješenje, te pomagala i onima koji su odlučili vratiti se u stari kraj poslije određenih političkih promjena. Tako joj je npr. uspjelo u Afganistan vratiti oko dva milijuna ljudi poslije političkih promjena. Od tog silnog broja izbjeglica najviše ih je u Aziji, 6.200.000. U Africi ih ima 4.300.000, u Europi također 4.300.000, u Latinskoj Americi 1.300.000, u Sjevernoj Americi gotovo milijun, te oko 74.000 u Oceaniji. Zemlje koje su ugostile najviše prognanika jesu: Pakistan, oko 1.100.000, Iran 985.000, Njemačka 960.000, Tanzanija 650.000, SAD 452.000, te Velika Britanija oko 276.000. Najviše je prognanika iz Afganistana, oko 2.100.000, i oni su razmješteni u 74 zemlje. U Sudanu ih je oko 1.200.000, koji su protjerani iz svog kraja i zavičaja te smješteni u

gradskim naseljima zapadne sudanske pokrajine Darfura.¹ Doda li se ovoj brojci izbjeglica i prognanika i silno mnoštvo ljudi koji se preseljavaju iz jedne države u drugu zbog posla i drugih razloga, računa se kako ima oko 200 milijuna ljudi koji su "u pokretu". To je stvarnost koja društvu donosi određene "socijalne, kulturne, političke, vjerske, ekonomske i pastoralne izazove" o kojima govori instrukcija Papinskoga vijeća za duhovnu brigu o iseljenicima i seliocima *Kristovom ljubavlju u susret iseljenicima* (usp. br. 3).

Obnova pastoralna selilaca

Ova najnovija instrukcija oslanja se na motuproprij Pavla VI. *Pastoralis migratorum cura* (1969.), kao i na smjernice Drugoga vatikanskog sabora, kad su biskupi izričito rekli kako valja "posebnu brigu voditi o brojnim emigrantima, prognanicima i izbjeglicama, pomorcima i avijatičarima, nomadima i drugim sličnim skupinama ljudi" (usp. CD 18). A *Zakonik kanonskoga prava* (kan. 568) u tom duhu nalaže neka se "postave kapelani i za one koji zbog životnih okolnosti ne mogu uživati redovitu pastvu župnika: iseljenici, prognanici, izbjeglice, nomadi, pomorci".

Najnoviji dokument Papinskoga vijeća za duhovnu brigu o iseljenicima i seliocima pokušava odgovoriti na brojne pastoralne izazove i potrebe selilaca, te pomoći kako izbjegličko iskustvo pretvoriti u kršćanski rast i evangelizaciju (br. 3). No, kako se često ne radi samo o katolicima nego i o drugim kršćanima, instrukcija daje norme i smjernice u tom vidu (br. 45-58), kao i u vidu odnosa i suradnje s pripadnicima islamske vjeroispovijesti (br. 59-68). Ona tako obuhvaća velike teme ekumenizma i međuvjerskog dijaloga, te daje konkretne upute i smjernice. Što se pak tiče odnosa s drugim kršćanskim zajednicama naglašava se kako sve ima biti u "duhu ekumenskog bratstva", ali daleko od lakih rješenja "irenizma i prozelitizma". I dok, zbog pomanjkanja sakralnog prostora biskup može ustupiti određene kapele ili crkve drugim kršćanima, na

¹ O toj pokrajini pisalo se dosta u zadnje vrijeme jer to je kraj u kojem su kršćani sustavno proganjani (usp. Glas Koncila, 15. kolovoza 2004: "Tragedija u Sudanu"). Darfur je pokrajina koja je u nekoliko navrata i u 19. i u 20. stoljeću imala svoju nezavisnost. Godine 1916. Britanci su nakon ugušenog ustanka pripojili Darfur anglo-egipatskom Sudanu i tako je ostalo do 1955. Darfur je od 1960. pokrajina Sudana s oko dva milijuna stanovnika i glavnim gradom El Fasherom.

tim liturgijskim susretima ne dopušta se pričest katolicima, niti "koncelebracija" svećenicima, jer nema punog zajedništva.

Što se pak tiče nekršćanskih skupina vjernika, Instrukcija potiče kako valja životom davati svjedočanstvo te pomagati prognanicima nekršćanima otkrivati općeljudske i kršćanske vrijednosti, ali upozoriti ih i na zamke modernog društva. Što se pak tiče upotrebe sakralnog prostora, katoličkih škola te sklapanja mješovitih brakova dokument upozorava na četiri stvari:

a) Kako bi se izbjegli nesporazumi i pomutnje, te pritom očitovale dužno poštovanje prema svetim mjestima, ne smije se liturgijske prostore kao ni mjesta evangelizacije ustupati pripadnicima nekršćanskih religija. Pa ni onda, pojašnjava instrukcija, kad liturgijski prostor nije u upotrebi ili je desakraliziran. No, sportski prostori za igru, zabavu i drugo mogu biti iznajmljivani.

b) Katoličke škole ne bi se smjele odricati svojih prepoznatljivih obilježja samo zbog toga što su primili čak i drugih religija. To valja jasno objasniti roditeljima kad dolaze upisati svoju djecu u katoličke škole.

c) Što se pak tiče braka između katolika i nekršćana dokument ističe (br. 63) kako ih valja od toga odvrćati zbog odgoja djece. Jer, kako veli Ivan Pavao II., "kad su oboje katolici, lakše će se dogovoriti o odgoju djece u vjeri" (usp. *Ecclesia in Oceania*, 45).

d) A kad se govori o odnosu kršćana i pripadnika drugih religija Instrukcija govori o "reciprocitetu". A to je nešto novo u govoru vatikanskih dokumenata. "Reciprocitet" je zapravo stav srca i duha koji nas čini sposobnima živjeti u ozračju prava i dužnosti. Zdravi "reciprocitet" potiče one koji su u većini biti odvjetnicima onih koji su u manjini. Instrukcija ovdje posebice misli na manje skupine kršćana u islamskom svijetu kojih su sloboda i vjerska prava vrlo, vrlo ograničena (usp. br. 64).

Instrukcija se posebice osvrće na fenomen islamskih doseljenika daje određene smjernice u tom vidu (br. 65-68). U duhu saborske deklaracije o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama, *Nostra aetate*, preporučuje se "katolicima dobro razlikovati naučavanje islama i praksu, kao i ono što se može prihvatiti i ono što se ne može". Ima nekih zajedničkih vrijednosti koje nisu sporne, kao npr. "vjera u jednoga Boga milosrdnog, dnevna molitva, post, dobra djela, hodočašća, borba protiv nepravde, žrtvovanje..." No, valja uz ove podudarne stvari istaknuti i one koje odudaraju, a plod su nekih civilizacijskih stečevina. Među njima su u prvom redu ljudska prava. Instrukcija očekuje da muslimanski pripadnici shvate i prihvate

kako su ta prava neotuđiva i jednaka za sve, muške i ženske. Isto tako očekuje se da prihvate i zdravu laičnost države kao demokratski način društvenog upravljanja.

Istina je kako je fenomen selilaštva vrlo kompleksna stvarnost, ne samo na vjerskom već i na društvenom, ekonomskom, kulturnom, političkom, zdravstvenom i sigurnosnom polju. No, "Kristova ljubav nas potiče, piše na početku dokumenta, suočiti se iznova s problemima koji muče čitavo čovječanstvo" (br. 1). Uz ona seljenja koja su dobrovoljna ima puno i drugih razloga zašto se ljudi premještaju iz jednog kraja u drugi, iz jedne države u drugu. Najviše zbog sukoba prouzročenih političkim, etničkim i nacionalističkim razlozima. Zbog toga je u svijetu previše patnje, nepravdi, suza i problema. Usprkos svemu ovaj je dokument nadahnut optimizmom jer tvrdi kako "selilaštvo potiče uzajamno upoznavanje i pruža mogućnost dijaloga i zajedništva, kao i pozitivne procese integracije na različitim razinama" (br. 2). A znakovit i elokventan izraz koji Crkva u tom procesu pruža migrantima jest *caritas*-dobrotvornost. Preko *caritasa*, naime, koji nosi znakove univerzalnosti (katoliciteta), ostvaruje se zamisao sveopće ljubavi Isusa Krista, koji je umro za sve ljude. Instrukcija, stoga, potiče osobito kršćane neka očituju takav čin ljubavi, prihvaćanja, solidarnosti i otvorenosti prema strancima. Posebice su to dužni činiti svećenici, Bogu posvećene osobe, katolička laička društva i pokreti, kao i svi pastoralni djelatnici. Takvim načinom Kristove ljubavi prema migrantima, Crkva će uspješno odgovoriti najvećem izazovu našeg vremena. A ujedno ostvariti svoju otajstvenu narav prema kojoj je po Isusovoj želji ona "sveopći sakrament spasenja". Crkva je, naime, "jedna" jer izražava jedinstvo cijele ljudske obitelji. Ona je "sveta" jer posvećuje ljude kako bi po njima bilo sveto ime Gospodnje. Ona je "katolička" jer je otvorena svim različitostima koje se trudi usklađivati. Ona je i "apostolska" jer joj je stalo evangelizirati svakog pojedinca i sve ljude zajedno (usp. br. 97). U tom vidu je naslov ove instrukcije: *Kristovom ljubavlju u susret iseljenicima*.²

Želimir Puljić

² Usp. Članak o istoj problematici: *Civiltà Cattolica*, br. 3701, 4. rujna 2004., str. 406-415.